

کتاب کودک و تربیت جنسی؛ مؤلفه اصلی

تربیت جنسی کودکان چیست؟

10 مرداد 1405

نشست تخصصی «کتاب کودک و تربیت جنسی» با ارائه دکتر ریحانه فیاض و میزبانی دکتر نسترن پورصالحی، به صورت برخط برگزار شد و جمعی از کتابداران، معلمان، مربیان، مروجان کتاب و والدین علاقه‌مند در این برنامه آموزشی حضور یافتند.

در این نشست دکتر ریحانه فیاض با ارائه الگوی «تربیت جنسی رشدمدار» به تبیین مبانی، اهداف و شیوه‌های تربیت جنسی متناسب با سنین مختلف پرداخت و بر ضرورت نگاه تربیتی به این حوزه تأکید کرد.

وی در ابتدای سخنان خود با اشاره به تربیت جنسی به عنوان بخشی از فرآیند کلی تربیت انسان، اظهار داشت: تربیت جنسی تنها به آموزش اطلاعات جنسی محدود نمی‌شود، بلکه ابعاد زیستی، روان‌شناختی، اجتماعی، هیجانی و معنوی انسان را در بر می‌گیرد و نوع مواجهه با آن، وابسته به مبانی انسان‌شناختی و اهداف تربیتی هر جامعه است. او تأکید کرد که بسیاری از رویکردهای رایج جهانی در این حوزه، بر کاهش آسیب یا افزایش لذت متمرکزند، در حالی که رویکرد تربیتی باید بر رشد، شکوفایی شخصیت و شکل‌گیری هویت سالم استوار باشد.

دکتر فیاض با تشریح اهداف تربیت جنسی، شکل‌گیری هویت سالم جنسیتی، خودمراقبتی، خودکنترلی، شناخت حدود و مرزهای ارتباطی، آمادگی برای ازدواج، توانایی برقراری روابط سالم و خویشتنداری جنسی را از مهم‌ترین اهداف این فرآیند برشمرد.

این پژوهشگر حوزه تربیت با بیان تفاوت میان «تربیت جنسی» و «آموزش جنسی» گفت: تربیت جنسی یک فرآیند مستمر است که فرد را از کودکی تا جوانی برای پذیرش هویت جنسیتی، یادگیری نقش‌های اجتماعی، شناخت چهارچوب‌های روابط انسانی و آمادگی برای تشکیل خانواده آماده می‌کند؛ در حالی که آموزش جنسی تنها بخشی محدود از این مسیر است.

وی در ادامه، سه مؤلفه اصلی تربیت جنسی را هدف تربیتی، ویژگی‌های رشدی و روش‌های تربیتی دانست و تصریح کرد که هرگونه آموزش در این حوزه باید متناسب با سن، شرایط فردی و محیطی مخاطب طراحی شود. به گفته او، نادیده گرفتن اقتضائات رشدی، می‌تواند پیامدهای تربیتی نامطلوبی به همراه داشته باشد.

دکتر فیاض با تشریح ویژگی‌های دوره‌های مختلف رشد، توضیح داد که در دوران کودکی، تربیت جنسی عمدتاً به صورت غیرمستقیم و از طریق الگوگیری از والدین انجام می‌شود و شکل‌گیری حس خودمراقبتی، حیا و باورهای اولیه در این دوره اهمیت فراوانی دارد. در سنین دبستان و نزدیک به بلوغ،

آموزش‌ها باید متناسب با نیازهای رشدی و با محوریت والدین و مربیان ارائه شود و در دوره نوجوانی نیز مسائل مربوط به روابط، بلوغ، خودکنترلی و مهارت‌های ارتباطی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

وی همچنین بر نقش خانواده در شکل‌گیری هویت جنسیتی فرزندان تأکید کرد و گفت نوع روابط والدین با یکدیگر، شیوه فرزندپروری، بازی‌ها، الگوهای رفتاری و آموزش نقش‌های متناسب با جنسیت، تأثیر مهمی در رشد هویت دخترانه و پسرانه کودکان دارد.

در بخش دیگری از این نشست، موضوع تربیت جنسی در حوزه روابط خانوادگی، ارتباط با همسالان، رعایت حریم‌ها، پوشش و کنترل محیط مورد بررسی قرار گرفت. دکتر فیاض با اشاره به اهمیت مدیریت رسانه، نظارت بر محیط‌های تربیتی و ایجاد فضای امن برای کودکان و نوجوانان، تأکید کرد که بسیاری از باورها و نگرش‌های جنسی در بستر سبک زندگی خانواده شکل می‌گیرد و تربیت صحیح از سال‌های ابتدایی زندگی، نقش تعیین‌کننده‌ای در انتخاب‌ها و رفتارهای آینده فرزندان دارد.

وی همچنین به مسئله پیشگیری از سوءاستفاده جنسی پرداخت و مراقبت کافی والدین، ارتباط عاطفی مؤثر با فرزندان و ایجاد فضایی امن برای گفت‌وگو را از مهم‌ترین عوامل پیشگیری دانست. او تصریح کرد که صرف آموزش‌های زود هنگام جنسی، تضمین‌کننده کاهش آسیب‌ها نیست و آنچه بیش از هر چیز نقش محافظتی دارد، شکل‌گیری خودمراقبتی، اعتماد کودک به والدین و تقویت ارتباط عاطفی در خانواده است.

بخش دیگری از این نشست به موضوع بلوغ اختصاص داشت. وی با تأکید بر ضرورت آماده‌سازی شناختی فرزندان پیش از آغاز بلوغ، توصیه کرد والدین متناسب با زمان احتمالی بلوغ فرزند خود، آموزش‌های لازم را به‌تدریج و بدون ایجاد اضطراب ارائه کنند. او بلوغ را فرآیندی طبیعی و بخشی از رشد انسان دانست و بر لزوم ایجاد نگرش مثبت نسبت به تغییرات این دوره تأکید کرد.

مشاوره تلفنی

جمهوری اسلامی ایران

وزارت بهداشت و آموزش پزشکی

مرکز تخصصی

مشاوره ازدواج و تحکیم خانواده

حال خوب

شماره: ۵۹۱۰

سال تأسیس: ۱۴۰۳

دکتر رویا درویش پیشه

۰۹۱۰۲۹۰۴۷۵۸

ازدواج و زوج درمانی

این استاد دانشگاه همچنین درباره نحوه پاسخ‌گویی به پرسش‌های کودکان و نوجوانان در حوزه مسائل جنسی توضیح داد که پاسخ‌ها باید متناسب با سن، مختصر، دقیق و بر اساس نیاز واقعی کودک یا نوجوان باشد. به گفته وی، در بسیاری از موارد لازم است والدین پیش از پاسخ دادن، علت شکل‌گیری سؤال را بررسی کنند و از ارائه اطلاعات فراتر از نیاز فرزند خودداری نمایند.

دکتر نسترن پورصالحی، میزبان این نشست، نیز در سخنانی بر اهمیت ارتقای سواد والدین، مربیان و فعالان حوزه کتاب کودک در موضوع تربیت جنسی تأکید کرد و برگزاری چنین نشست‌هایی را گامی در جهت توانمندسازی خانواده‌ها و فعالان فرهنگی برای مواجهه آگاهانه‌تر با نیازهای تربیتی کودکان و نوجوانان دانست.

در ادامه این نشست، دکتر نسترن پورصالحی، مدرس دانشگاه و پژوهشگر حوزه کتاب و کتاب‌خوانی، با تمرکز بر نسبت ادبیات کودک و تربیت جنسی، به ارائه معیارهای انتخاب کتاب کودک در این حوزه پرداخت. وی با تأکید بر اینکه کتاب کودک، علاوه بر انتقال مفاهیم، در شکل‌دهی نگرش‌ها و هویت جنسیتی کودکان نقش مؤثری دارد، مهم‌ترین شاخص‌های ارزیابی آثار را از منظر تربیتی تشریح کرد. از جمله این معیارها می‌توان به توجه به تفاوت‌های طبیعی دختران و پسران، پرهیز از کلیشه‌های تحقیرآمیز جنسیتی، رعایت حیا و عفاف در متن و تصویر، تناسب پوشش و روابط شخصیت‌ها با ارزش‌های تربیتی، و تقویت نقش‌های متناسب با جنسیت در داستان‌ها اشاره کرد.

پورصالحی همچنین با بررسی مصداقی تعدادی از کتاب‌های کودک که با موضوع تربیت جنسی منتشر شده‌اند، رویکردها و محتوای این آثار را مورد نقد و ارزیابی قرار داد. در این بخش، ضمن تحلیل تصاویر، روایت‌ها، شخصیت‌پردازی و شیوه انتقال مفاهیم، نقاط قوت و کاستی‌های کتاب‌ها از منظر تربیت جنسی رشد‌مدار بررسی شد و بر ضرورت تولید و معرفی آثاری متناسب با مبانی تربیتی، نیازهای رشدی کودکان و فرهنگ ایران، - تأکید شد.